

ΟΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΕΣ ΣΠΟΥΔΕΣ ΚΑΙ Η ΕΘΝΙΚΗ ΤΟΥΣ ΣΗΜΑΣΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΛΛΑΔΑ

Τοῦ κ. ΣΤΥΛΙΑΝΟΥ Κ. ΠΟΥΛΟΠΟΥΛΟΥ

Καθηγητοῦ τῆς Οἰκονομικῆς Γεωγραφίας εἰς τὸ Ἄριστοτέλειον Πανεπιστήμιον Θεσσαλονίκης

Σ' αὐτὸ τὸ ἄρθρο θὰ προσπαθήσουμε νὰ ἐκθέσουμε ὅσο εἶναι δυνατό πιὸ ἀπλὰ (καὶ γιὰ πρώτη φορὰ στὴ δημοτικὴ γλῶσσα) τὴν κατάστασιν πού βρισκονται σήμερα οἱ Γεωγραφικὲς σπουδὲς στὴν Ἑλλάδα καὶ νὰ προτείνουμε μιὰ σειρά ἀπαραιτήτων μέτρων γιὰ τὴ βαθμιαία ἀλλὰ ριζικὴ ἀναζωογόνησίν τους.

Α'

Οἱ ξένοι ἔχουν προξενήσει ἀρκετὲς φορὲς πολλὰ δεινὰ στὴ χώρα μας. Τὰ δεινὰ ὅμως αὐτὰ εἶναι μικρότερα ἀπὸ τὰ δεινὰ πού ἔχουμε ἑμεῖς οἱ ἴδιοι προξενήσει στὴν πατρίδα μας. Μάλιστα αὐτῶν τῶν τελευταίων δεινῶν ἔχουμε ἀνεπαρκέστατη συνείδηση κι' ἔτσι ἐλάχιστα παραδειγματιζόμεσθε ἀπὸ τὸ κακὸ παρελθόν, γιὰ νὰ μὴν ἐπαναλάβουμε παρεμφερῆ σφάλματα στὸ μέλλον. Θὰ ἀναφέρουμε μερικὲς μόνον ἀλλὰ πολὺ χαρακτηριστικὲς περιπτώσεις τῶν δεινῶν πού ἔχουμε κάνει μόνονι μας :

1ον. Ἡ βαθυτάτη πολιτικὴ διαίρεσί μας κατὰ τὸν Α' Παγκόσμιον Πόλεμον, μαζὶ μὲ τὶς ἀντιδράσεις τῶν τότε «Συμμάχων» μας («ἅμα ἔχεις τέτοιους φίλους τί τοὺς θέλεις τοὺς ἐχθρούς!») μᾶς ἐκόστισε τὴν συμφορὰ τῆς Μικρᾶς Ἀσίας.

2ον. Ἡ ἐπίσης βαθυτάτη διαίρεσί μας, κοινωνικὴ τοῦτη τὴ φορὰ, κατὰ τὸν Β' Παγκόσμιον Πόλεμον (πλὴν τοῦ συμπληρώματος πού προκάλεσε στὸ ρημάδι τῆς χώρας πού ἄρχισαν οἱ τρεῖς ξένοι κατακτηταὶ) μᾶς ἔφερε στὴν ἀπώλεια τῆς Βορείου Ἠπείρου καὶ ὀδήγησε μιὰ μειωγηφία μας, τὴν ἄκρα ἀριστερά, ὀπλισμένη ἀπ' τοὺς ξένους, νὰ γεμίσει τὴ χώρα ἀπὸ τάφους καὶ τὴν κοινωνία ἀπὸ ἀκρωτηριασμένους ἀνθρώπους.

Σταματοῦμε τώρα στὶς μεγάλες συμφορὲς καὶ ἐρχόμεσθε στὶς μικρότερες. Μιὰ τέτοια εἶναι ἡ κατάρρευσις τῆς Γεωγραφίας καὶ τῶν Γεωγραφικῶν Σπουδῶν στὴ χώρα μας.

Βεβαίως, δὲν μᾶς διαφεύγει ὅτι ἡ καθυστέρησί μας στὶς ἐπιστῆμες καὶ ἐν ἄλλοις τομεῖς τοῦ πολιτισμοῦ (ἐκτὸς κυρίως ἀπὸ τὴν Ποίησιν, πού τὶς ρίζες τῆς τροφοδοτεῖ διαρκῶς ἢ ἀθάνατη Ἑλληνικὴ κληρονομία) ἔχει βαθύτατες ἰ-

στορικές αιτίες. Αυτές είναι τὸ Σχίσμα τῆς Χριστιανικῆς Ἐκκλησίας, ἡ 4η Σταυροφορία καὶ ἡ Φραγκοκρατία 1204-1261 (ποῦ ὑπονόμευσε ὀριστικά τὸ Βυζάντιο καὶ ποῦ τὴν ἀπώλειά του παρὰ λίγο νὰ τὴν πληρώσει δικαίως καὶ ἡ Δύση μὲ τὴν προέλαση τῶν Τούρκων μέχρι τῆ Βιέννης) καὶ τέλος ἡ Τουρκοκρατία 1453-1827, ποῦ συνέχισε τὴν κακὴ πλευρὰ τοῦ μεσαίωνα στὴ χώρα μας μέχρι τὸ δεύτερο τρίτο περίπου τοῦ 19ου αἰώνα.

Ἡ καθυστέρηση ὅμως τῆς Γεωγραφίας ξεπερνάει κάθε ὄριο. Γιατὶ ἐνῶ ἔχουμε μιὰ ἀξιόλογη κάπως ἢ σχετικά Ἀστρονομία, Ἱατρικὴ, Νομικὴ, Οἰκονομικὴ ἐπιστῆμη κλπ., στὴ Γεωγραφία εἴμαστε τρομακτικὰ καὶ δυσανάλογα πίσω. Δηλαδή οὐσιαστικά δὲν ἔχουμε Γεωγραφία καὶ αὐτὸ σημαίνει ὅτι μᾶς λείπει ἡ Ἐθνικὴ μας χωρογνώσια, στὴν ὁποία εἴμαστε κουτσοὶ καὶ στραβοί. Αὐτὸ δὲ τὸ στράβωμα τὸ πληρώνουμε ἀκριβὰ, γιατί δὲν εἴμαστε σὲ θέση νὰ ὀργανώσουμε καὶ νὰ διαρρυθμίσουμε τὸν φυσικὸ μας χῶρο ὅπως ἐπιβάλλουν οἱ ἀνάγκες καὶ οἱ ἐπιδιώξεις μας, γιατί σ' ὅσες εὐκαιρίες τίθεται ζήτημα χρηματοδοτήσεως ἀπὸ Διεθνεῖς Ὄργανισμοὺς κ' ἔχουμε ἀνάγκη γεωγραφικῶν ἐπιχειρημάτων, ἐπειδὴ ὕστεροῦμε στὴ Γεωγραφία δὲν μπορούμε νὰ ὑποστηρίξουμε μὲ ἐπάρκεια τὰ δικά μας. Ἐκτὸς ἀπ' αὐτὸ ὅποτε καλούμεθα ἀπὸ Διεθνεῖς Ὄργανισμοὺς νὰ ἐκθέσουμε ποία εἶναι ἡ σύγχρονη συνεισφορά μας στὶς Γεωγραφικὲς Σπουδὲς καὶ Ἔρευνες, δὲν ἔχουμε νὰ ποῦμε τίποτα καὶ ἔτσι ἐκτιθέμεθα ἄσχημα στὰ μάτια τῶν ξένων. Μοναδικὴ μας δὲ παρηγορία παραμένει ἡ καλλιέργεια τῆς Γεωγραφίας στὸ Στρατὸ καὶ στὸ Ναυτικὸ, ὅπου εὐτυχῶς διαφυλάχθηκε σὰν «κόρη ὀφθαλμοῦ».

Ἡ θέση λοιπὸν ποῦ κατέχει ἡ Γεωγραφία καὶ οἱ Γεωγραφικὲς Σπουδὲς στὴν Παιδεία ὅλης τῆς χώρας (ἐκτὸς ἀπὸ τὶς Στρατιωτικὲς καὶ Ναυτικὲς Σχολὲς) εἶναι παραπάνω ἀπὸ δεινὴ.

Στὰ σχολεῖα Μέσης Ἐκπαίδευσεως ἡ Γεωγραφία διδάσκεται ἀτελέστατα ἀπὸ μὴ Γεωγράφους, γιατί καθηγητὰς τῆς Γεωγραφίας δὲν φροντίσαμε νὰ κάνομε. Διδάσκεται λοιπὸν ἀπὸ Φυσικομαθηματικοὺς (ἂν καὶ αὐτοὶ σπανίζουν), ἀπὸ φιλόλογους, ἀλλὰ ἀκόμα ὅπως πληροφορούμεθα καὶ ἀπὸ θεολόγους καὶ ἰχνογράφους. Ἔτσι, βγάζουμε ἀποφοίτους τοῦ Γυμνασίου ἀγεωγράφητους, ποῦ τοποθετοῦν τὴν Τρίπολη στὴν Ἀκαρνανία καὶ ποῦ νομίζουν ὅτι ἡ Αἰθιοπία εἶναι χώρα διάφορη ἀπὸ τὴ Ἀβυσσηνία, γίναμε δηλαδή λαὸς ἀγεωγραφῆτων. Καὶ αὐτὸ στὸ ἐπίπεδο τῆς καθαρὰ Περιγραφικῆς Περιοχικῆς Γεωγραφίας. Γιὰ τὸν τομέα τῆς Γενικῆς Γεωγραφίας, ποῦ εἶναι πιὸ σπουδαῖος καὶ πιὸ δύσκολος προτιμοῦμε νὰ μὴ μιλήσουμε.

Στὰ Πανεπιστήμια καὶ στὶς Ἀνώτατες Σχολὲς μας ἡ διδασκαλία καὶ ἡ καλλιέργεια τῆς Γεωγραφίας καὶ τῶν Γεωγραφικῶν Σπουδῶν ἢ εἶναι ἀνύπαρκτη ἢ εἶναι ἰσχνότατη. Εἰδικὸ Τμῆμα σπουδῆς τῆς Γεωγραφίας δὲν ὑπάρχει σὲ καμιὰ Σχολή. Ἐδρες τῆς Γεωγραφίας ὑπῆρχαν ἐλάχιστες μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν, τώρα δὲ ὑπάρχουν ἀκόμα ὀλιγώτερες. Ἡ Σχολὴ Φυσικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν διαθέτει μία μόνο ἔδρα Γεωγραφικὴ, τὴν ἔδρα τῆς Φυσικῆς Γεωγραφίας, ἡ ὁποία ἤδη εἶναι συμπληρωμένη, ἀλλὰ ἀπὸ ἓναν ἄξιο γεωλόγο. Ἡ παρόμοια ἔδρα στὴν Φυσικομαθηματικὴ Σχολὴ τοῦ Πανεπι-

στημίου Θεσσαλονίκης οὐδέποτε συμπληρώθηκε ἀπὸ τότε ποὺ ἰδρύθηκε γιὰ πρώτη φορά. Στὴν Ἀνωτάτη Σχολὴ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν, ἢ ἄλλοτε ὑπάρχουσα ἔδρα τῆς Οἰκονομικῆς Γεωγραφίας (ὀνομαζομένη κακῶς ἔδρα «Γεωοικονομίας καὶ Γεωπολιτικῆς», ἀφοῦ ἔχει ἀνακατεῦσει ἅτοπα τὴν Οἰκονομικὴ Γεωγραφία μὲ τὴν Πολιτικὴ Γεωγραφία) καταργήθηκε πρὸ ἐτῶν, γιὰ νὰ ἐξουδετερωθεῖ αὐτὸς ποὺ τὴν κατεῖχε, ὁ Γάσπαρης Μιστάρδης, ὁ ὁποῖος ἔχει μάλιστα φήμη διεθνή. Ἐπρεπε δὲ νὰ ἐξουδετερωθεῖ γιὰ λόγους πραγματικὰ ἀσήμαντους καὶ ἄσχετους μὲ τὶς ἐπιστημονικὲς καὶ διδακτικὲς του ἱκανότητες.

Στὴν Ἀνωτάτη Βιομηχανικὴ Σχολὴ Πειραιῶς καὶ στὴν ὁμοία τῆς Θεσσαλονίκης, ἔδρα Οἰκονομικῆς Γεωγραφίας δὲν ὑπάρχει. Ἡ Πάντειος Ἀνωτάτη Σχολὴ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν, στὴν ὁποία διδάσκονται καὶ δικαίως πολλὰ Οἰκονομικὰ μαθήματα, διαθέτει εὐτυχῶς τακτικὴ ἔδρα Οἰκονομικῆς Γεωγραφίας.

Ἡ Σχολὴ Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Ἀριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης ἔχει μιὰ «ἔκτακτο αὐτοτελῆ» ἔδρα Οἰκονομικῆς Γεωγραφίας, ποὺ καὶ αὐτὴ ἀτυχῶς εἶχε κατὰ τὸ πρόσφατο παρελθὸν ἀρκετὲς τλαιπωρίες. Ἐδῶ πρέπει νὰ προστεθεῖ ὅτι αὐτὴ ἢ ἔδρα, ἔτσι ὅπως ἔχει σήμερα τὸ ζήτημα τῆς Γεωγραφίας στὴ χώρα μας, ἐκπροσωπεῖ ὄχι μόνον τὴν Οἰκονομικὴ Γεωγραφία, ἀλλὰ ὀλόκληρη τὴ Γεωγραφία στὴν Ἑλλάδα. Ἀπόδειξις αὐτοῦ εἶναι ὅτι ἡ ἔδρα αὐτὴ ἀντιπροσώπευσε δραστήρια τὴν Ἑλλάδα στὸ τελευταῖο Εὐρωπαϊκὸ Συνέδριο τῆς Γεωγραφίας, ποὺ ἐγίνε στὸ Στρασβούργο τὸ Μάρτιο τοῦ 1964.

Στὶς Δημόσιες Ὑπηρεσίες καὶ στοὺς Ἀυτονόμους Δημοσίους Ὄργανισμοὺς ποὺ κάνουν ἐρευνὲς καὶ προγράμματα ἀναπτύξεως καὶ ἔχουν ἀνάγκη ἀπὸ μελετῆτὰς τοῦ χώρου, γεωγράφοι δὲν ὑπάρχουν ἢ κατ' ἐξαιρέση εἰσάγονται ἀπὸ τὸ ἐξωτερικόν. Τὴν εἰσαγωγὴ αὐτὴ τὴν ἔκαμε μὲ πολὺ ἐπιτυχία ἀπὸ τὸ 1960 ποὺ πρωτοὶδρύθηκε, τὸ Ἐθνικὸ Κέντρο Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν. Οἱ Γαλλικῆς ἐθνικότητος Γεωγράφοι αὐτοὶ ἔκαναν θαυμάσιες ἐργασίες καὶ ἄνοιξαν ἕναν ὄρατο δρόμο τὸν ὁποῖο οἱ Ἕλληνες ἔχουν ἰερό χρέος νὰ ἀκολουθήσουν καὶ νὰ διευρύνουν.

Ἡ ἔλλειψη Γεωγραφικῶν Σπουδῶν καὶ ἡ ἀνυπαρξία θέσεων γιὰ γεωγραφικὲς ἀπασχολήσεις ἀποθαρρύνουν κάθε ὑποψήφιο ἀπὸ τὶς προκηρυσσόμενες ἐλαχιστες ὑποτροφίες Γεωγραφίας τοῦ «Ἰδρύματος Κρατικῶν Ὑποτροφιῶν» καὶ ἔτσι ἡ κακὴ μοῖρα τῆς Γεωγραφίας στὴ χώρα μας συνεχίζεται.

Ἐξ ἄλλου, ἐνῶ προσπαθοῦμε νὰ ἐφαρμόσουμε προγράμματα Περιοχικῆς Ἀναπτύξεως στὴ χώρα μας, δὲν ἔχουμε Γεωγράφους ποὺ νὰ τὰ στηρίζουν μὲ τὶς ἐπαρχιακὲς καὶ τοπικὲς ἐρευνες τοῦ χώρου, τοῦ ὁποίου ἐπιζητεῖται ἡ ἀνάπτυξη καὶ μὲ παρουσιάσεις τῆς «συνοθητικῆς» ὄψεως τῶν περιοχῶν, τὴν ὁποία μόνον ἡ Γεωγραφία ἔχει τὴ δυνατότητα νὰ πραγματοποιεῖ κατὰ ἀποτελεσματικὸ τρόπο. Ἐτσι, εἶναι φυσικὸ καὶ ἡ προσπάθειά μας αὐτὴ νὰ χωλαίνει.

Γι' αὐτοὺς τοὺς λόγους ἡ κριτικὴ ποὺ γίνεται ἀπὸ τοὺς ξένους γιὰ τὴ Γεωγραφικὴ ὀλιγορία μας εἶναι ἀπίστευτη. Καὶ εἶναι περισσότερο δικαιολογημένη, ὅσο ἐμεῖς ὑπερηφανευόμαστε γιὰ τὴ μεγάλη Γεωγραφικὴ καλλιέργεια καὶ παρά-

δοση πού μᾶς ἄφησε ἡ Ἑλληνική ἀρχαιότης, καί τὴν ὁποία ἐμεῖς μετὰ τὸν Α΄ Παγκόσμιον Πόλεμον ἀφήσαμε χωρὶς συνέχεια.

Ποιοὶ ὅμως εἶναι οἱ λόγοι τῆς καθυστερήσεως τῶν Γεωγραφικῶν Σπουδῶν στὴ χώρα μας, ἀφοῦ μάλιστα κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα ἡ Γεωγραφία ἀνθοῦσε στὴν Ἑλλάδα μὲ ἐργασίες Γερμανῶν καὶ Ἑλλήνων Γεωγράφων, τοὺς ὁποίους ἐθέρμαινε τὸ κλέος τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος καὶ ἡ λάμψη τῆς Γεωγραφίας της, ἀλλὰ καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς διαγνώσεως καὶ ἀντιμετωπίσεως τῶν χωρολογικῶν προβλημάτων τῆς τότε πολὺ μικρότερης καὶ πολὺ λιτότερης καὶ ἀπλούστερης Ἑλλάδος;

Οἱ λόγοι αὐτοὶ εἶναι συνοπτικά :

Π ρ ῶ τ ο ν, ἡ ἀναστάτωση πού ἐπέφερε στὴν Ἑλλάδα ὁ Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος, ἡ Μικρασιατικὴ Καταστροφὴ καὶ οἱ δυσκολίες τῆς ἐπαγγελματικῆς ἀποκαταστάσεως τῶν προσφύγων. Δ ε ὕ τ ε ρ ο ν, ἡ ἀχαρακτήριστη ἀδιαφορία ὀρισμένων ἀρμοδίων τοῦ κύκλου τῆς Ἐπιστήμης. Τ ρ ῖ τ ο ν, ἡ ἐγκατάλειψις τοῦ θέματος ἐκ μέρους τῶν ἀρμοδίων δημοσίων ὑπηρεσιῶν καὶ τοῦ παλαιοῦ πολιτικοῦ κόσμου.

Αὕτῃ εἶναι ἡ κατάστασις τῶν Γεωγραφικῶν Σπουδῶν στὴ χώρα μας, αὕτῃ τῇ χαμηλότατῃ στάθμῃ κληρονομήσαμε ἐμεῖς, ἀλλὰ καὶ σὲ μᾶς πέφτει τὸ βᾶρος καὶ ἡ ἐθνικὴ ὑποχρέωσις τῆς ἀναζωογονήσεως καὶ προωθήσεως της.

Εἶναι λοιπὸν Ἐ θ ν ι κ ῆ ἀ ν ά γ κ η, καὶ μάλιστα πιεστικὴ, ἡ ἀνάληψις μιᾶς πραγματικῆς σταυροφορίας γιὰ τὴν ἀναγέννησις τῶν γεωγραφικῶν σπουδῶν στὴ χώρα μας, γιὰ τοὺς ἀκόλουθους ἰδιαίτερους λόγους :

1ον. Γιὰ λόγους Ἐθνικοῦ γοήτρου καὶ Ἐθνικῆς φιλοτιμίας, ἀφοῦ ἡ Γεωγραφία δὲν γεννήθηκε ἀπλῶς στὴν Ἑλλάδα μὲ τὸν Ὅμηρον, τὸν Ἐκαταῖον, τὸν Ἱπποκράτη καὶ τὸν Ἡρόδοτον, ἀλλὰ καὶ μεγαλύνθηκε ἰδίως μὲ τὸν Στράβωνα σὲ τέτοιο σημεῖον, πού νά ἐπιτρέψει τὸν ἐφοδισμόν τοῦ Χριστόφορου Κολόμβου μὲ τοὺς κατάλληλους χάρτες τοῦ Κλαυδίου Πτολεμαίου πού τὸν βοήθησαν στὴν ἀνακάλυψιν τῆς Ἀμερικῆς. Ἀφοῦ ἡ Τουρκία, πού δὲν ἔχει τὴ δική μας πνευματικὴ καὶ γεωγραφικὴ κληρονομία, ἔχει ἤδη δύο Γεωγραφικά Ἰνστιτούτα, ἓνα στὴν Κωνσταντινούπολιν καὶ ἓνα στὴν Ἄγκυραν, ἐτοιμάζει δὲ καὶ ἓνα τρίτον στὴ Σμύρνη. Ἀφοῦ ἡ Δυτικὴ Γερμανία δὲν ἀρκεῖται στὴν πληθώρα τῶν ἐδρῶν Οἰκονομικῆς Γεωγραφίας πού διαθέτει, ἀλλὰ ἔχει ἰδρύσει ἓνα ὀλόκληρον Ἰνστιτούτον Οἰκονομικῆς Γεωγραφίας στὸ Μόναχον, πού παρακολουθεῖ μάλιστα τὰ σχετικὰ ζητήματα τῆς Νοτιοανατολικῆς Εὐρώπης καὶ κάνει σχετικὰς ἐκδόσεις.

2ον. Γιατί σ' ὅλον τὸν πολιτισμένον κόσμον γίνονται ἐκτεταμέναι γεωγραφικῆς ἔρευναι καὶ ἡ γεωγραφία ἀποτελεῖ τὴν βάση τῆς Καθολικῆς καὶ Περιφερικῆς Οἰκονομικῆς Ἀναπτύξεως, ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἀκόμα τοῦ προγραμματισμοῦ της. Γιατί οἱ γεωγραφικῆς ἔρευναι εἶναι τόσο προχωρημέναι, ἐκτεταμέναι καὶ ἐφαρμοστικῆς, ὥστε ὄχι μόνον ἔχουν ἐνταχθῆ σὲ ὅλα τὰ στάδια τῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ σὲ ὅλας τὰς συναφεῖς πρὸς τὴν Ὁργάνωσιν τοῦ χώρου Δημόσιαι Ὑπηρεσίαι, ἀλλὰ ἔχουν μπεῖ καὶ σὲ αὐτὰς ἀκόμη τὰς ἰδιωτικὰς ἐπιχειρήσεις.

3ον. Γιατί ἡ Ὁργάνωσις τοῦ Χώρου, πού ἄρχισε τελευταῖα νά προσέχεται κάπως ἐντονώτερα καὶ στὴν χώραν μας (μὲ τὴν φερέλιδα καὶ ἀξιοζήλευτην χωροταξικὴν Ὑπηρεσίαν τοῦ τέως Ὑπουργείου Συντονισμοῦ πού διευθύνει ὁ κ. Νικ.

Κατοχιανός), είναι έργο του οποίου φορείς είναι κατ' έξοχήν οί Γεωγράφοι. Αυτό εκφράζει και αυτός άκόμα ό τίτλος του Σεμιναρίου που έκαμε τό Τεχνικό Έπιμελητήριο τής Ελλάδος στην Άθήνα τό 1971 για τήν «Χωροταξία και Περιφερειακή Οίκονομία» (στό όποιο έλαβε μέρος και ό ύπογράφων τς γραμμές αυτές) και τό όποιο έπαναλήφθηκε στη Θεσσαλονίκη από τής 10 μέχρι τής 22 Ιουνίου, του ίδιου έτους.

Β'

Είδαμε ήδη ποία είναι ή θλιβερή κατάσταση των Γεωγραφικών Σπουδών στην Ελλάδα και ποιές είναι οί επιβλαβείς έθνικές συνέπειες, που άπορρέουν από τήν κατάσταση αυτή. Τώρα θα άσχοληθούμε με τήν αντιμετώπιση αυτής τής καταστάσεως και με τήν πρόταση των καταλλήλων μέτρων που ή μακροχρόνια πείρα μας και άναστροφή με τά ζητήματα αυτά μάς έχουν ύποδείξει.

Τά μέτρα αυτά είναι τά έξης :

1) Η ταχεία θέσπιση νομοθέτηματος που να επιτρέπει τήν άποστολή σε διάφορες χώρες του έξωτερικού τριάντα τουλάχιστον νέων και φερέλπιδων Έλλήνων, πτυχιούχων Φυσικών Έπιστημών άφ' ενός και Οικονομικών και Πολιτικών Έπιστημών άφ' έτέρου, από του προσεχούς Οκτωβρίου, για να κάνουν δωρεάν τριετείς τουλάχιστον σπουδές στην Φυσική, Βιολογική, Μαθηματική, Πληθυσμιακή, Οίκιστική, Οικονομική, Πολιτική και Κοινωνική Γεωγραφία. Οί ύποψήφιοι πρέπει να ύποδειχθούν ταχύτατα από τά Άνώτατα Μορφωτικά Ίδρύματα ή εν άνάγκη από τά άρμόδια Ύπουργεία και ίδίως από τό Ύπουργείο Παιδείας, καλούμενοι άκόμη και διά του καθημερινού τύπου. Η μέθοδος έπιλογής διά του διαγωνισμού πρέπει να άποκλεισθεί γιατί ούδεις θα προσέλθει για τούς λόγους που άναφέραμε προηγουμένως.

2) Να περιληφθεί στό Νόμο αυτό διάταξη περί συστάσεως θέσεων έπιθεωρητών Γεωγραφικής Έκπαίδευσεως που θα περιέρχονται τά Γυμνάσια τής Ελλάδος, θα παρακολουθούν τή διδασκαλία των Γεωγραφικών μαθημάτων και θα δίνουν οδηγίες για τή βελτίωση και έξύψωσή της. Έπιθεωρητά θα διορίζονται ώρισμένοι από τούς επιστρέφοντες μετά τς σπουδές στό έξωτερικό.

3) Να εισαχθεί στό ίδιο νομοθέτημα διάταξη που να ιδρύει Αύτόνομο Τμήμα Γεωγραφίας στις Σχολές Φυσικομαθηματικών Έπιστημών των Πανεπιστημίων Θεσσαλονίκης και Άθηνών (άντι του δήθεν ύπάρχοντος σήμερα «Φυσιογνωστικού και Γεωγραφικού Τμήματος», τό όποιο πρέπει να περιορισθεί μόνο στόν Φυσιογνωστικό τομέα). Η Φυσιογνωσία άλλωστε ύπάγεται στις Φυσικές Έπιστήμες, ενώ ή Γεωγραφία και όλοι οί κλάδοι της ύπάγονται στις Φυσικές «Συνδυάζουσες» επιστήμες, οί όποιες σχηματίζονται από σύνθεση στοιχείων προερχομένων από τς Κοσμολογικές, Φυσικές, Βιολογικές, Κοινωνιολογικές, Οικονομικές, Πολιτικές και Ίστορικές Έπιστήμες. Τουτο άλλωστε είναι γνωστό από τον καιρό του Στράβωνος, που έγραφε ότι ή Γεωγραφία «συνάπτει εις έν τά Έπίγεια τοίς Ουρανίοις, ως έγγυτάτω όντα». Στο Γεωγραφικό Τμήμα και μάλιστα κατά τά τέσσερα άρχικά χρόνια τής λειτουργίας του θα πρέπει να διδάξουν περί τούς όκτώ ξένοι Γεωγράφοι, οί όποιοι θα προσλη-

φθοῦν ἐπὶ συμβάσει καὶ θὰ κάμουν τὴ διδασκαλία τοὺς μὲ διερμηνεῖς. Μετὰ τὴν τετραετία αὐτὴ θὰ διορισθοῦν καθηγηταὶ (ἔστω ἐπικουρικοὶ ἢ ἐπὶ συμβάσει στὴν ἀρχή, καὶ ἂν ἀκόμη δὲν ἔχουν διδακτορικό δίπλωμα), οἱ καλλίτεροι ἀπ' αὐτοὺς ποὺ θὰ ἐπανέλθουν μετὰ τὶς σπουδές τοὺς στὸ ἐξωτερικό. Οἱ Καθηγηταὶ αὐτοὶ μποροῦν θαυμάσια νὰ ἀρχίσουν τὴν διδασκαλία τοὺς στηριζόμενοι σ' ἓνα ἀναγνωρισμένο ξένο σύγγραμμα τοῦ κλάδου τοὺς, ποὺ θάπρεπε νὰ μεταφράσουν γιὰ νὰ δώσουν σπουδαῖο βοήθημα στοὺς φοιτητάς. Οἱ ὑπόλοιποι θὰ διορισθοῦν Ἐπιθεωρηταὶ τῆς Γεωγραφικῆς Ἐκπαιδεύσεως καὶ ἐρευνηταὶ εἰς τοὺς Δημοσίους Ὄργανισμοὺς καὶ ὑπηρεσίες ποὺ ἔχουν ἀνάγκη Γεωγράφων, ὅπως τὸ «Ἐθνικὸ Κέντρο Κοινωνικῶν Ἐρευνῶν», τὸ «Κέντρο Προγραμματισμοῦ καὶ Οἰκονομικῶν Ἐρευνῶν», οἱ Χωροταξικῆς Ὑπηρεσίας ὠρισμένων Ὑπουργείων κλπ. Οἱ νεοδιοριζόμενοι καθηγηταὶ Γεωγραφικῶν μαθημάτων εἰς τὸ Τμῆμα Γεωγραφίας, θὰ ὑποβοηθηθοῦν ἀπὸ τὸ Τμῆμα αὐτὸ (ποὺ θὰ ἔχει βεβαίως καὶ ἄλλους καθηγητάς μὴ Γεωγράφους, ὅπως εἶναι οἱ Μετεωρολόγοι, οἱ Γεωλόγοι, οἱ Ὑδρολόγοι, οἱ Οἰκονομολόγοι κλπ.), ὅπως καταρτίσουν καὶ ὑποβάλλουν διδακτορικὰς διατριβές, ποὺ θὰ κριθοῦν ἀπὸ τὸ ἴδιο Τμῆμα καὶ ἔτσι θὰ ἀποκτήσουν τὸ προσὸν ποὺ τοὺς λείπει.

4) Τὸ νομοθέτημα θὰ ὀρίζει ὅτι οἱ πτυχιούχοι τοῦ Γεωγραφικοῦ Τμήματος, καὶ μόνον αὐτοὶ, θὰ διορίζονται καθηγηταὶ τῆς Γεωγραφίας στὴ Μέση Ἐκπαίδευση. Ἐνα εἰδικὸ ἐπιμίσθιο στὸ μισθὸ τῶν μελλόντων καθηγητῶν Γεωγραφίας θὰ καθιερωθεῖ γιὰ νὰ προσελκύσει φοιτητάς στὸ Τμῆμα Γεωγραφίας.

5) Ἐξ ἄλλου, θὰ πρέπει νὰ πληρωθεῖ ἐπειγόντως, ἡ ἔδρα τῆς Φυσικῆς Γεωγραφίας τῆς Φυσικομαθηματικῆς Σχολῆς τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, μὲ ἓναν ἐπικουρικό ἔστω καθηγητὴ, πτυχιούχο Γεωγραφικοῦ τμήματος ξένου πανεπιστημίου ἢ ἂν δὲν ὑπάρχει τέτοιος μὲ ἓναν πτυχιούχο Φυσιολογικῶν ἐπιστημῶν ξένου πανεπιστημίου, ποὺ νὰ εἰδικευθεῖ στὴ Φυσικὴ Γεωγραφία μετὰ τὸ διορισμὸ του.

Ἔτσι, θὰ ὑπάρξει ἐπὶ τέλους ἓνας ἐπιστήμων μὲ τὴν εἰδικὴ ἀποστολὴ νὰ γίνῃ Φυσικογεωγράφος, μὲ τὶς προσπάθειες καὶ τοὺς κόπους του. Τὰ κράτη ὅταν δὲν ἔχουν εἰδικούς, τοὺς φτιάχνουν τὰ ἴδια, γιὰ νὰ καλύψουν τὰ κενὰ τοὺς. Ὁ καθηγητὴς αὐτὸς μπορεῖ θαυμάσια νὰ διδάξει στηριζόμενος σ' ἓνα ξένο ἄρτιο σύγγραμμα, τὸ ὁποῖο μάλιστα νὰ μεταφράσῃ χάριν τῶν φοιτητῶν.

6) Θὰ πρέπει νὰ ἰδρυθεῖ ἀμέσως τακτικὴ ἔδρα Οἰκονομικῆς Γεωγραφίας στὴ Σχολὴ Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν, στὴν Ἀνωτάτη Σχολὴ Οἰκονομικῶν καὶ Ἐμπορικῶν Ἐπιστημῶν καὶ στὶς Ἀνώτατες Βιομηχανικὰς Σχολὰς Πειραιῶς καὶ Θεσσαλονίκης. Οἱ ἔδρες αὐτὲς θὰ πληρωθοῦν ἀρχικὰ μὲ ἐπικουρικοὺς ἢ ἐκτάκτους καθηγητάς, σύμφωνα μὲ ὅσα εἴπαμε παραπάνω.

7) Ἐπίσης ἐπιβάλλεται ἡ γρήγορη ἰδρυση τακτικῆς ἔδρας Πολιτικῆς Γεωγραφίας στὴν Πάντειο Σχολὴ Πολιτικῶν Ἐπιστημῶν καὶ στὶς Σχολὰς Νομικῶν καὶ Οἰκονομικῶν Ἐπιστημῶν τῶν Πανεπιστημίων Ἀθηνῶν καὶ Θεσσαλονίκης. Ἡ ἔδρα αὐτὴ εἶναι χρήσιμη ὄχι μόνον στοὺς Οἰκονομο-

λόγους και Δημοσιολόγους (άφου τὸ κράτος ἔγινε κατὰ τὰ τελευταῖα χρόνια ἕνας ἀπὸ τοὺς κύριους διαμορφωτὰς τῆς Ἐθνικῆς Οἰκονομίας), ἀλλὰ και γι' αὐτοὺς ἀκόμα τοὺς Νομικούς, πὺ δὲν θὰ μπορούν νὰ καταλάβουν καλὰ τὶς διεθνεῖς σχέσεις και τὴ ρύθμισή τους ἀπὸ τὸ Διεθνὲς Δίκαιο, χωρὶς τὴν κατατόπισή τους στὴ Γενικὴ και Περιοχικὴ Πολιτικὴ Γεωγραφία. Εἶναι δὲ Πολιτικὴ Γεωγραφία ἡ ἐπιστῆμη πὺ ἐξετάζει τὸ Κράτος και τοὺς ἄλλους Δημόσιους Ὀργανισμοὺς (ἔσωτερικούς, ἐξωτερικούς και Διεθνεῖς) καθὼς και τὴν Πολιτικὴ τους, σὰν προῖον συσχετίσεων και ἀλληλεπιδράσεων φυσικῶν και βιολογικῶν συνθηκῶν ἀπὸ τὴ μιὰ πλευρὰ και πολιτικῶν, οἰκονομικῶν, πολιτιστικῶν και ἱστορικῶν συνθηκῶν ἀπὸ τὴν ἄλλη πλευρὰ.

8) Εἶναι ἀπαραίτητη ἡ σημαντικὴ οἰκονομικὴ και ἠθικὴ ἐνίσχυση και συμπαράσταση ἀπὸ τὸ κράτος τῆς φυτοζωούσας και φθίνουσας «Ἑλληνικῆς Γεωγραφικῆς Ἐταιρείας», πὺ ἔτσι θὰ γίνεи ἰκανὴ νὰ ἀποκτήσει δικὴ της κατάλληλη και ἀξιοπρεπὴ ἐγκατάσταση και στέγη, νὰ ἀναλάβει νέα δράση, νὰ ἐκδίδει τακτικὰ και σὲ ἀνώτερη ποιοτικὴ στάθμη τὸ περιοδικό της, νὰ πλουτίσει ἐπαρκῶς τὴ βιβλιοθήκη της, νὰ προτρέπει τοὺς νέους στὴ στροφή τους πρὸς τὶς Γεωγραφικὲς Ἐρευνες, νὰ συμβάλλει στὴ διαμόρφωση Γεωγραφικοῦ ἐνδιαφέροντος, Γεωγραφικῆς κινήσεως και Γεωγραφικῶν μελετῶν. Ἀκόμη νὰ διαφωτίζει τὶς ἀρμόδιες ὑπηρεσίες και ὀργανώσεις τοῦ ἐξωτερικοῦ γιὰ τὶς γεωγραφικὲς ἐπιδόσεις τῆς Ἑλλάδος.

9) Τέλος, θὰ πρέπει νὰ πραγματοποιεῖται ἐφεξῆς σὲ ὅτι ἀφορᾷ τὴ Γεωγραφία αὐτὸ πὺ γίνεται ἀπὸ ἐτῶν στὶς ἀνώτατες Στρατιωτικὲς, Ναυτικὲς και Ἀεροπορικὲς Σχολές, δηλαδὴ ἡ τακτικὴ, συστηματικὴ και ἐπίμονος καλλιέργεια τῆς Γεωγραφίας, τόσο στὰ Γυμνάσια, ὅσο και στὰ Πανεπιστήμια και στὶς ἄλλες Ἀνώτατες Σχολές, γιὰ νὰ ἀποκτήσει ἡ Ἑλλάς ἐπὶ τέλους τὴν ἀπαραίτητη Ἐθνικὴ της χωρογνώσια. Ἐτσι, ἀφ' ἐνὸς θὰ προσαρτίζεται τὰ συναφῆ ὄφελήματα και ἀφ' ἑτέρου θὰ πάψει ὀριστικὰ νὰ προκαλεῖ τὰ σκώμματα τῶν ξένων γιὰ τὴν καθυστέρησή της στὴν κατ' ἐξοχὴν ἑλληνικὴ ἐπιστῆμη, πὺ μελετᾷ τὸ χῶρο και τὴ συνεχῆ ὀργάνωση και ἀναδιοργάνωσή του ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους, γιὰ τὴν καλλίτερη ἐξυπηρέτηση τῶν σκοπῶν τους. Χάσαμε ἤδη παραπάνω ἀπὸ μισὸν αἰῶνα μὲ τὴν ἀβελτηρία μας. Ἄς παύσουμε νὰ παίζουμε «ἐν οὐ παικτοῖς» και ἄς κάνει ὁ καθένας ἀρμόδιος τὸ Ἐθνικὸ του χρέος στὸν τομέα τῶν Γεωγραφικῶν Σπουδῶν. Ὁ γράφων τὶς γραμμὲς αὐτὲς δίνει τώρα τὴν πρώτη εὐκαιρία δημοσιεύοντας τοὺς συναφεῖς λογισμοὺς του.